

สถาบันพระปกเกล้า

FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION For Freedom.

Thailand

อ่างปลา FISHBOWL

ดร.ชลัท ประเทืองรัตน

เครื่องมือของวิทยากรกระบวนการ
(Tools for Facilitator)

หนังสือชุด เครื่องมือของวิทยากรกระบวนการ (Tools for Facilitator)
เรื่อง อ่างปลา (Fishbowl)
ผู้เขียน ดร.ชลัท ประเทืองรัตน

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ชลัท ประเทืองรัตน.

อ่างปลา = Fishbowl.-- กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า, 2563.
68 หน้า.-- (เครื่องมือของวิทยากรกระบวนการ (Tools for facilitator)).

1. การแลกเปลี่ยนทางสังคม. I. ชื่อเรื่อง.

303

ISBN 978-616-476-163-6

รหัสสิ่งพิมพ์สถาบัน สสธ.63-85-1000.50
ลิขสิทธิ์สถาบันพระปกเกล้าร่วมกับมูลนิธิฟรีดริช เนามัน

พิมพ์ครั้งที่ 1 ธันวาคม 2563 จำนวน 1,000 เล่ม
พิมพ์ที่ บริษัท ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด
88/5 วัฒนานิเวศน์ ซ.5 ถนนสุทธิสาร
แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ 10310
โทรศัพท์ 02-276-6545, 02-276-5713 โทรสาร 02-277-8137
จัดพิมพ์โดย สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษาฯ
อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น 5 (โซนทิศใต้)
เลขที่ 120 หมู่ 3 ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง
เขตหลักสี่ กรุงเทพฯ 10210 <http://www.kpi.ac.th>
โทรศัพท์ 0-2141-9600 โทรสาร 0-2143-8181
ราคา 80 บาท

คำนำสถาบันพระปกเกล้า

สถาบันพระปกเกล้า ในฐานะสถาบันทางวิชาการภายใต้ การกำกับของประธานรัฐสภา ตระหนักถึงความสำคัญของการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยยึดมั่น ในสันติวิธีและธรรมาภิบาล เครื่องมือสำหรับวิทยากรกระบวนการ มีเป็นจำนวนมาก แต่ละเครื่องมือจะมีเป้าหมายในการใช้ที่แตกต่างกัน และสามารถให้ผสมผสานเครื่องมือได้ตามความเหมาะสม เครื่องมือเล่มนี้ เขียนโดย ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักสันติวิธี และธรรมาภิบาล ซึ่งผู้อ่านจะได้ทราบถึง **เครื่องมืออ่างปลา (Fishbowl)** ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สามารถใช้เป็นทางเลือกในการประชุมที่ไม่เน้นการ นำเสนอโดยเพาเวอร์พอยต์หรือการอภิปรายแบบ panel discussion โดยผู้เข้าร่วมยังคงมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันผ่านการกำกับเวทีโดยวิทยากร กระบวนการ การเน้นความทั่วถึงในการแลกเปลี่ยนและรับฟังซึ่งกันและกัน จะไม่ใช่การมาบรรยายหรือนำเสนอข้อมูลฝ่ายเดียว สิ่งสำคัญคือ บทสนทนาเกิดขึ้นเฉพาะในวงอ่างปลาเท่านั้น คนวงนอกจะนำเสนอ ความเห็นได้ต่อเมื่อเข้ามาในวงอ่างปลา คนที่ต้องการนำเสนอจึงต้อง รอคอยเวลาที่เหมาะสม เมื่อถึงรอบของตนเองจึงจะมีโอกาส คำถามที่ว่า ทำไมคนถึงอยากเข้าไปสนทนาในวงอ่างปลา? สามารถตอบได้ด้วยการ ตั้งประเด็นเรียนรู้ที่น่าสนใจ ทำทาย ชวนให้ติดตามแลกเปลี่ยน และการสร้างบรรยากาศกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

สถาบันพระปกเกล้าขอขอบคุณผู้เขียนที่ได้ผลิตงานชิ้นนี้ และผู้ที่มีส่วนร่วมทุกท่านที่ทำงานสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ ผู้สนใจทั่วไป และเกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างกว้างขวาง ต่อเนื่อง และสร้างสรรค์สังคมต่อไป

ศาสตราจารย์ วุฒิสรา ตันไชย
เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

FOREWORD

There is no real democracy without a free and open dialogue. However, simply having freedom of speech is not enough.

A public debate can be a bit like an argument in a family. Some members might be too shy to present their point of view, others are rather ignored as they are considered as inexperienced. One person might not have the skills to formulate his interests and emotions, another already gave up due to former insults.

In societies, we witness the same. There are groups without any lobby or only little capacity. Some participants in a public discourse might even be informally or formally disadvantaged.

The result of such a biased dialogue will not only be favourable to certain people. It will also create distrust of the political system, division and resentment.

As liberals, we believe that those obstacles must be overcome - and that they can be overcome. Good facilitation enables the weak to participate and makes the strong aware of

their privileges and powers. A proper facilitated and successful discussion ends without a winner, but with the best outcome for the society or the group as the whole.

However, good facilitation is a true art - you could fill libraries with all the available techniques and tools. Gen. Ekkachai Srivilas, Dr.Chalat Pratheuangrattana and Dr. Apinya Tissamana, three Almunis of FNF's International Academy for Leadership in Gummersbach, spared no efforts to find best practice examples. With the advice of FNF's Programme Manager Dr.Pimrapaat Dusadeeisariyakul, an experienced facilitator, they collected the most promising tools for the Thai context. The result is impressive and a bright example of the fruitful cooperation between KPI and FNF.

FNF is determined to continue this great partnership and we truly believe that this book can be a cornerstone of our future cooperation.

Mr. Frederic Spohr
Head of Office Thailand and Myanmar
Friedrich Naumann Foundation

คำนำมูลนิธิฟรีดริช เนามัน

ประชาธิปไตยที่แท้จริงจะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการพูดคุยที่เปิดกว้างและเสรี แต่ถึงกระนั้นเสรีภาพในการพูดอย่างเดียวก็น่าจะยังไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่สังคมประชาธิปไตย

การถกเถียงบนพื้นที่สาธารณะก็อาจคล้ายกับการโต้เถียงกันในครอบครัว สมาชิกบางคนเขินอายเกินกว่าที่จะบอกเล่ามุมมองของเขา และความคิดเห็นของสมาชิกที่ถูกมองว่ายังไม่ดีก็อาจจะไม่ได้รับการรับฟัง บางคนอาจจะไม่มีความกล้าที่จะถ่ายทอดความรู้สึกและสิ่งที่เขาสนใจ ขณะที่บางคนไม่อยากจะร่วมถกเถียงอีกต่อไป เนื่องจากการถูกกีดกันในอดีต

เราต่างพบเจอสถานการณ์เช่นนี้ในสังคม มีบางกลุ่มที่ไม่มีเครือข่ายและมีพลังเพียงเล็กน้อย ในการแลกเปลี่ยนประเด็นสาธารณะ คนบางกลุ่มอาจจะเสียเปรียบ ผลลัพธ์ของการแลกเปลี่ยนที่มีอคติอาจจะเอื้อประโยชน์ให้กับคนบางกลุ่ม ซึ่งอาจนำมาซึ่งความไม่เชื่อใจในระบบการเมือง เกิดความไม่เชื่อมั่นในการมีส่วนร่วม เกิดการแบ่งแยกเป็นกลุ่ม และเกิดความไม่พอใจในสังคม ที่มาจากการมีส่วนร่วมที่ไม่ครอบคลุม

ในฐานะนักเสรีนิยม เราเชื่อว่าเราต้องก้าวผ่านอุปสรรคเหล่านั้น การใช้กระบวนการจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างครอบคลุมบนกติกาที่เท่าเทียม ในการแลกเปลี่ยนที่เหมาะสม และการอภิปรายที่ประสบความสำเร็จผ่านการใช้กระบวนการจะไม่มีผู้ชนะหนึ่งเดียวในตอนจบ แต่จะทำให้วงอภิปรายได้ผลลัพธ์ที่ใช่ที่สุดสำหรับทุกคนในกลุ่มสำหรับสังคม

อย่างไรก็ตาม การใช้กระบวนการนับเป็นศิลปะที่แท้จริง มีหนังสือเกี่ยวกับเครื่องมือและเทคนิคกระบวนการมากมายให้เราศึกษาค้นคว้า หนังสือ เครื่องมือของวิทยากรกระบวนการ (Tools for Facilitator) เกิดจากความร่วมมือระหว่างสถาบันพระปกเกล้าและมูลนิธิฟรีดริช เนามัน โดย พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล ดร. ชลัท ประเทืองรัตน และ ดร. อภิญาญา ดิสสะมาน นักวิชาการผู้ชำนาญการ สำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า เป็นผู้ผ่านการอบรม ณ ศูนย์ฝึกอบรมนานาชาติ (International Academy for Leadership - IAF) เมืองกุมเมอรัชบัค ได้ค้นหาเครื่องมือ เทคนิคที่เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย พร้อมกับการยกตัวอย่างและกรณีศึกษาในการใช้กระบวนการ โดยมี ดร. พิมพ์ภักษ์ ดุษฎีอิสริยกุล ผู้จัดการโครงการ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน ประเทศไทยร่วมให้ข้อคิดเห็นและคำปรึกษา จนออกมาเป็นหนังสือที่ท่านถืออยู่ในมือนี้

ทำยนี้ มูลนิธิฟรีดริช เนามัน หวังเป็นอย่างยิ่งว่าสถาบัน
พระปกเกล้าและมูลนิธิฟรีดริช เนามัน จะยังเป็นภาคีขับเคลื่อนสังคม
และเราหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นหมุดหมายไปสู่
ความร่วมมืออื่น ๆ ในอนาคต

เฟรดเดอริก ชปอร์
หัวหน้าสำนักงานประเทศไทย
มูลนิธิฟรีดริช เนามัน